

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Hızır ile Üç Kardeş Masalının Max Lüthi Yöntemine Göre Tahlili

The Analysis of Hızır and The Three Brothers Folk Tale According to The Max Lüthi Method

Esra TARHAN^{a*}

^a Arş. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adana / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0001-8018-9461

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 29 Eylül 2023

Kabul tarihi: 19 Aralık 2023

Anahtar Kelimeler:

Masal,

Tahlil,

Max Lüthi,

Hızır ile Üç Kardeş Masalı.

ÖZ

Masallar günümüzde tüm canlılığıyla anlatılagelen ve başlangıçta yaratıcısı belli olmakla birlikte zamanla anonimleşen halk edebiyatı ürünlerinden biridir. Masalların bir toplumun bilinçaltını, hayal dünyasını yansıtmaları bu anlatıları daha önemli kılmaktadır. Çocukların duyu ve düşünce yapılarının oluşması ve içerisinde doğdukları kültürün hayal dünyasını anlamaları açısından da masallar son derece işlevseldir. Masallardaki olağanüstü olaylar ve bu anlatı tarzının kendine has yapısı evrensel düzeyde bir etkiye sahiptir. Söz konusu anlatıların kültürler arası aktarımları aynı masalın başka kültür coğrafyalarında eş veya benzer metnine rastlamayı sağlamaktadır. Masalların kökeni, kaynakları ve derlenen masal metinlerinin inceleme yöntemleri üzerine yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından bugüne kadar çok sayıda çalışma yapılmıştır. Masal metinlerini incelemeye yönelik yapılan çalışmalardan birisi Max Lüthi'ye aittir. Vladimir Propp'un yapısal masal inceleme yönteminin yanında Max Lüthi kendi yöntemini ortaya koymakta ve ciddi anlamda ses getiren bir çalışmaya imza atmaktadır. Max Lüthi'nin hazırlamış olduğu çalışmadaki beş temel ilke metin merkezli bir yaklaşımla oluşturulmuştur. Bu çalışmaya konu edilen Hızır ile Üç Kardeş masalı ise 1983 yılında Saim Sakaoğlu tarafından yayımlanan "Kıbrıs Türk Masalları" adlı kitap çalışmasında yer almaktadır. *Hızır ile Üç Kardeş* masalı Max Lüthi'nin masal inceleme yöntemine göre değerlendirilmiştir. Buna göre Max Lüthi'nin Avrupa masalları için hazırladığı çalışma esas alınarak tek boyutluluk, yüzeysellik, soyut biçim, tecrit/ayırışma ve her şeye bağlılık, yüceltme ve geniş kapsamlılık ilkelerine göre çözümlenip incelenmiştir.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: September 29, 2023

Accepted: December 19, 2023

Key Words:

Fairy tale,

Analysis,

Max Lüthi,

Hızır and Three Brothers.

ABSTRACT

Fairy tales are one of the folk literature products narrated in modern times. The creator of fairy tales is initially known, but they gradually become anonymous. Fairy tales reflect the subconscious and imagination of a society. They are influential in the formation of children's emotional and thought structures. The extraordinary events in fairy tales are what set this narrative apart from others. This narrative style, with its unique structure, has a universal impact. Similar or equivalent texts to fairy tales can be found in other cultures. A considerable amount of research has been conducted on the origins and sources of fairy tales. One of the studies focused on examining fairy tale texts belongs to Max Lüthi. In contrast to Vladimir Propp's structural fairy tale analysis method, Max Lüthi developed his own approach. Max Lüthi's work has generated significant interest. The five basic principles in Max Lüthi's study were formulated with a text-centered approach. The tale of Hızır and Three Brothers is included in Saim Sakaoğlu's work titled "Turkish Tales in Cyprus". The tale of *Hızır and Three Brothers* has been evaluated according to Max Lüthi's method of fairy tale analysis. Accordingly, the fairy tale is analyzed according to the principles of one-dimensionality, superficiality, abstract form, isolation/separation and commitment to everything, exaltation and comprehensiveness.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: ozkayae@cu.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

Fairy tales are extremely functional in terms of forming children's emotional ve thinking structures and understanding the dream world of the culture in which they were born. The extraordinary event in fairy tales and the unique structure of this narrative style have a universal impact. The intercultural transfers of the narratives in question enable to decipher the equivalent text of the same tale in other cultural geographies. Fairy tales are created primarily in the oral culture environment and initially there is a creator. However, by becoming anonymous over time, the first narrators can be forgotten. Fairy tales that come to life in the oral environment are transferred to the written cultural environment over time and then to the electronic cultural environment.

Fairy tale studies in the world begin with the fairy tale studies of Jacob Grimm and Wilhelm Grimm. It has been groundbreaking not only in folklore studies in Germany but also in the world. Many studies have been done on fairy tales to date. In the studies, the subject of the tales, their sources and methods of examining the tales were evaluated. The subject of this study is the tale of Hızır and Three Brothers. The tale of Hızır and Three Brothers is included in Sami Sakaoglu's work "Turkish Tales in Cyprus". This fairy tale has been studied according to Max Lüthi's fairy tale examination method. Some studies have been conducted in Turkey that introduce Max Lüthi's fairy tale examination method and are based on the application of this method.

First of all, in 1996, F. Gülay Mirzaoglu has translated two principles into Turkish, which are entitled "One-dimensionality In Folk Tales" and "Superficiality In Folk Tales". The most detailed study conducted using the Max Lüthi method in Turkey is the doctorate thesis of İbrahim Gümüş. The study, which was published in 2017, has been guide in Turkish fairy tale reviews. Talha Çiçek and Celal Aslan have applied Max Lüthi method to five tales based on examination were in accordance with Lüthi's method. Another article study conducted in accordance with Max Lüthi's method belongs to Begüm Kurt. The Orphan Girl fairy tale, which is Malatya variant of the Cinderella fairy tale, was examined and the five items determined by Lüthi were applied to the Orphan Girl fairy tale. In 2022, Kemal Çinko prepared master's thesis with this method.

Max Lüthi is defined the principles of one-dimensionality, superficiality, abstract form, isolation/separation and commitment to everything, exaltation and comprehensiveness for European fairy tales. In addition to Vladimir Propp's method of studying structural fairy tales, Max Lüthi uses his own method. Max Lüthi has studied fairy tales with a text-centered approach. It is observed that there are few analyses using Max Lüthi method in fairy tale studies in Turkey. However, Max Lüthi is an extremely important researcher in fairy tale studies in Turkey. It is aimed to contribute to fairy tale studies in accordance with the principles of Max Lüthi in Turkey.

As a result of the study, it was found that the fairy tales of Hızır and Three Brothers are in accordance with the Max Lüthi method. Accordingly, it has been seen that the principles set out by Max Lüthi for European fairy tales are applicable in Turkish fairy tales. The fact that ordinary life and extraordinary life are intertwined shows that the principle of one-dimensionality is in this fairy tale. The events are not told in depth in the fairy tale of Hızır and Three Brothers. Everything is described more briefly and no details are given. Also the perception of time in the fairy tale is very different from ordinary world. Therefore, it has been understood that the fairy tale is in accordance with the principle of superficiality. There is not enough information about the emotional states of the fairy tale heroes. In addition, the spiritual and physical depictions of the heroes were not found in the fairy tale. The names of the fairy tale heroes are not included. Big brother, middle brother, little brother, old man, white-bearded old man etc. the names have been included. This situation coincides with Max Lüthi's principle of abstract form. The only metallic substance that can be shown as an example of composition in the fairy tale is the golden chair. It is a gift that Hızır prepared for the younger brother and made him different from other brothers by rewarding him. Hızır glorified his idea of helping the poor and revealed this advice through his younger brother. It has been observed that there is no magic done specifically in the fairy tale in question. However, the fact that Hızır suddenly existed and suddenly disappeared, that he had the ability to realize wishes instantly, was instrumental in reinforcing the extraordinary in the fairy tale.

Giriş

Masallar, ait olduğu toplumun kültürel değerlerini bünyesinde barındıran ve çocukların büyüme sürecinde son derece önemli rol oynayan bir anlatı türüdür. Masallar sadece çocukların değil büyüklerin de hayal dünyalarını ve kültürel kodlarını yansıtmaktadır. Farklı kültürlerde benzer masal metinlerine ve motiflerine rastlamak mümkündür. Bu nedenle masalların evrensel bir yönü de mevcuttur. Masallar öncelikle sözlü kültür ortamında yaratılırlar ve başlangıçta bir yaratıcısı bulunmaktadır. Ancak zamanla anonimleşerek ilk anlatıcıları unutulabilmektedir. Sözlü ortamda vücuda gelen masallar zamanla yazılı kültür ortamına ve daha sonra da elektronik kültür ortamına aktarılmaktadır.

Masal kelimesinin Arapça “mesel” sözcüğünden türemiş olduğu düşünülmektedir. Masallar olağanüstü kahramanların ve olayların bir arada bulunduğu klişe sözlerle başlayıp biten, inandırma iddiası taşımayan mensur hayal ürünü bir türdür (Şimşek, 1990, s. 3). Masallar, içerisinde doğduğu kültürün izlerini taşımaktadır. Toplum belli konularda eğitmek amacıyla araştırmacılar, sanatçılar, medya ve politikacılar tarafından erdemli ve ahlaklı olma, toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesi gibi amaçlarla kullanılan bir araç görevi üstlenmiştir (Özünel, 2011, s. 60).

Masal konusunda bilgiler içeren çok eski kaynaklar bulunmaktadır. Yazılı belgeler incelendiğinde tespit edilen ilk edebî verimlerde ruhsal ve yapısal özellikleri açısından sözlü masalların etkisi görülmektedir. Bu tespit daha eski verimlerin masallardan kaynaklanmış olabileceğini göstermektedir (Günay, 1975, s. 4). Masal anlatıcılarının kimliğiyle ilgili çalışmalar anlatıcıların mitolojik köklere sahip olduğunu göstermektedir. Masal anlatıcılarının ilk temsilcilerinin Erlik tarafından eğitilmiş olabileceği düşünülmektedir (Ergun, 2014, s. 33). Masal anlatıcılarının profesyonel bir anlatıcı kimliği bulunmama ile birlikte içinde doğdukları kültürün birer taşıyıcısı konumundadırlar. Anlatıcı kültürel kimliğini şekillendiren toplumun geleneklerine sahip bir kişidir (Ekici-Sarpkaya, 2021, s. 60).

Masallar geçmişten günümüze uzanan süreçte dinleyicinin veya okuyucunun hayal gücü üzerinde son derece etkilidir. Masallar dinleyicilerin hayal gücünü olumlu yönde etkileme gücüne sahiptir. Bir yönüyle hayatın gerçekliğiyle bağlantılı olan masallar, ayrıntıya yer vermeyen, olayların anlatılarak yaşatıldığı mensur bir anlatı türü biçimindedir (Önal-Dursun, 2009, s. 230). Masallar insanların hayata dair beklentilerini, hayallerini içermesi yönüyle dikkat çekmektedir. Bu durum gerçek ve sıradan olayların olağanüstülüklerle birlikte yer almasını sağlamıştır (Çıblak, 2005, s. 127).

Masallar çok uzun yıllardır araştırmacılar tarafından incelenen konulardan biri olma özelliğini korumaktadır. Masalla ilgili olarak 19. yüzyılda yapılan çalışmalar metinlerin derlenip yayına dönüştürülmesi biçimindedir. 20. yüzyıldan itibaren ise masal metinlerinin tasnif edilmesi, motiflerinin tespit edilmesi ve masal tiplerinin incelenmesi gerçekleştirilerek bu konuda yapılan çalışmalar ciddi bir ivme kazanmıştır. Masal araştırmaları günümüzde pek çok ülkede gerçekleştirilmektedir (Sakaoğlu, 2009, s. 13). Masal halkbilimi ile ilgili çalışmalar içerisinde pek çok araştırmaya konu olan türler içerisinde yer almaktadır. Masal çalışmaları öncelikle metin merkezli halkbilimi kuramlarına göre incelenmiştir. Daha sonra bağlam merkezli yöntemlerin de masallar için uygulanabilir olduğu anlaşılmıştır. Bu sayede masalların oldukça zengin bir yapısının olduğu anlaşılacak bu türle ilgili önemli tespitlere ulaşılmıştır (Kurt, 2021, s. 438).

Masallar günümüzde tüm canlılığıyla anlatılagelen ve başlangıçta yaratıcısı belli olmakla birlikte zamanla anonimleşen halk edebiyatı ürünlerinden biridir. Masalların bir toplumun bilinçaltını, hayal dünyasını yansıtmaları bu anlatıları daha önemli kılmaktadır. Çocukların duygu ve düşünce yapılarının oluşması ve içerisinde doğdukları kültürün hayal

dünyasını anlamaları açısından da masallar son derece işlevseldir. Masallardaki olağanüstü olaylar ve bu anlatı tarzının kendine has yapısı evrensel düzeyde bir etkiye sahiptir. Söz konusu anlatıların kültürler arası aktarımları aynı masalın başka kültür coğrafyalarında eş veya benzer metnine rastlamayı sağlamaktadır. Masalların kökeni, kaynakları ve derlenen masal metinlerinin inceleme yöntemleri üzerine yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından bugüne kadar çok sayıda çalışma yapılmıştır. Masal metinlerini incelemeye yönelik yapılan çalışmalardan birisi de Max Lüthi'ye aittir. Vladimir Propp'un biçimsel masal inceleme yönteminin yanında Max Lüthi kendi yöntemini ortaya koymakta ve ciddi anlamda ses getiren bir çalışmaya imza atmaktadır. Max Lüthi'nin hazırlamış olduğu çalışmadaki beş temel ilke metin merkezli bir yaklaşımla oluşturulmuştur. Bu çalışmaya konu edilen *Hızır ile Üç Kardeş* masalı ise 1983 yılında Prof. Dr. Saim Sakaoğlu tarafından yayımlanan "*Kıbrıs Türk Masalları*" adlı kitap çalışmasında yer almaktadır. Masal rastgele yöntemiyle seçilmiştir. *Hızır ile Üç Kardeş* masalı Max Lüthi'nin masal inceleme yöntemine göre değerlendirilmiştir. Buna göre Max Lüthi'nin Avrupa masalları için hazırladığı çalışma esas alınarak tek boyutluluk, yüzeysellik, soyut biçim, tecrit/ayırışma ve her şeye bağlılık, yüceltme ve geniş kapsamlılık ilkelerine göre çözümlenip incelenmiştir.

Max Lüthi'nin Masal İnceleme Yöntemi

Dünyadaki masal çalışmalarına bakıldığında Jacob Grimm ve Wilhelm Grimm'in masal derleme çalışmaları neticesinde ortaya çıkan "Kinder- und Hausmärchen" (Ev ve Çocuk Masalları) 1812 yılında yayınlanmıştır. Bu çalışma hem dünyadaki halkbilimi çalışmaları hem de masal derlemeleri için çığır açıcı olmuştur. Grimm kardeşlerin Almanya'da başlattıkları derleme çalışmaları başka toplumlardaki masal çalışmalarının başlamasında etkili olmuş ve pek çok masal metni derlenmiştir. Daha sonrasında bu masal metinlerinin nasıl incelenmesi gerektiği sorusu ortaya çıkmıştır. Bu noktada masal metinlerinin nasıl incelenmesi gerektiğine dair önemli görüşler ileri sürülmüştür. Geçmişten bugüne uzanan süreçte masal incelemeleri konusunda özellikle üç araştırmacının daha ön plana çıktığı anlaşılmıştır.

Jacob ve Wilhelm Grim kardeşlerin masal derlemeleri daha sonramasal konusunda çalışanlar için çığır açıcı olmuştur. Derleme faaliyetleri sonucunda pek çok masal metni derlenmiştir. Bunun sonucunda da elde edilen masal metinlerini sınıflandırılması ve incelenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Masal metinlerinin araştırmacılar tarafından incelenmesi neticesinde metin merkezli ve bağlam merkezli yöntemlerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Vladimir Propp ve Linda Degh'in masal inceleme metodları bu türle ilgili inceleme yöntemleri için iki temel yöntemi meydana getirmektedir. Masal inceleme yöntemiyle ilgili teori oratay koyan bir diğer önemli isim ise Max Lüthi olmuştur (Gümüş, 2017b, s. 2399).

Max Lüthi masalda anlam ve işlev konusu üzerinde yoğunlaşmıştır. Masaldaki anlam ve işleve dair soruların ancak diğer bilim dallarıyla yapılacak disiplinlerarası çalışmalarla cevap bulunabileceğini ifade etmektedir (Gümüş, 2015, s. 53). Lüthi'ye göre masallar efsane, menkıbe, mit, fabl ve fıkra gibi türlerle benzerlikler gösterse de aralarında farklar da bulunmaktadır (Lüthi, 1995, s. 66). Max Lüthi'nin masal metinlerine yönelik bakış açısını İbrahim Gümüş şu şekilde açıklar:

Lüthi masalın tarihsel bir kaynak olarak görülmesi gerektiği gerçeğine dikkati çekmiştir. Diğer araştırmacılar masalın bir anlatı türü olması düşüncesi etrafında yoğunlaşmışlardır. Oysa masalın kendine has ayrı bir dünyası vardır. Masalların içerdiği olağanüstülükler çerçevesinde masal kahramanları ayrışarak bu anlatıya özgü yeni bir mecaza ortaya çıkarır. Masallar sahip oldukları özellikleriyle kendi net çizgilerini ve gizemli dünyasını ortaya koyar (Gümüş, 2015, s. 54).

Max Lüthi'nin belirlediği beş ilke masala ait temel hatları biçimlendirmektedir. Masalın toplumsal yapısı yine Lüthi'nin yöntemiyle daha anlamlı hâle gelmektedir (Aslan-Çiçek, 2021, s. 507). Masalın kendi doğası gereği görünür olan ve görünür olmayan, hayalî ve hayalî olmayan dünyanın bir arada yer aldığı görülmektedir (Oruç, 2010, s. 251). Gerçek ile hayalî

dünyanın bir arada sunulması da Lüthi'nin masallardaki tek boyutluluk ilkesinin temelini oluşturmuştur.

Halk masallarında öteki dünyaya ait olduğu düşünülen periler, cadılar, devler, cüceler, büyücüler, troller ve efsanevi hayvanlar gibi pek çok varlık yer almaktadır. Öncesinde sıradan gibi görünen yaratıklar aniden konuşmaya başlamayarak olağanüstü yeteneklerini açığa çıkarmaktadırlar (Lüthi, 1986, s. 6). Öteki dünya ile içinde yaşanılan dünyanın yan yana olması Max Lüthi'nin masallarla ilgili birinci ilkesi olan tek boyutluluğun temelini oluşturmaktadır.

Max Lüthi masalın yüzeysellik ilkesine dikkat çekmektedir. Buna göre masaldaki olaylar tek bir düzlemde ilerlemektedir. Figürlerin ve olayların gerçeklik payının algılanmasını yüzeysellik ilkesi engellemektedir. Yalnızca masal kahramanın yaşadığı olaylar çerçevesinde yer alan düzleme dair bilgiye ulaşılabilmektedir (Oruç, 2010, s. 253). Max Lüthi'nin bir diğer ilkesini soyut biçim oluşturmaktadır. Buna göre Lüthi masallardaki soyut kavramları ve olguları daha somut hâle getirmeye çalışmaktadır. Masal doğası gereği somut olanla soyut olanın iç içe sunulduğu bir yapıya sahiptir. Soyut olanın ifade edildiği masalda daha net bir tablonun oluşturulması esas alınmaktadır (Kurt, 2021, s. 440).

Tecrit, yalnız olma ve tek başlılık düşüncesini karşılayan bir terimdir. Bu terimle masal kahramanlarının hiç kimseye ve hiçbir şeye bağlı olmamaları ifade edilmektedir. Kahramanlar yakın çevrelerinde bulunan kişiler de dâhil olmak üzere hiçbir şeye bağ kurmamaya özen göstermektedirler. Masallarda kahramanlar kendi duygularını yansıtmazlar. Ayrıca zaman kavramının kahramanlar açısından bir belirleyiciliği bulunmamaktadır. Dolayısıyla kahramanlar birbirleriyle çok hızlı bir şekilde iletişime geçebilecekleri gibi birbirleriyle olan iletişimlerini de aniden sona erdirebilmektedirler (Oruç, 2010, s. 254). Max Lüthi'nin masal incelemedeki beşinci ilkesi yüceltme ve geniş kapsamlılıktır. Masallardaki motifler diğer halk edebiyatı ürünlerinden bu türe geçebilmektedir. Dolayısıyla masallarda görülen motifler sadece masal metinlerine ait değildir. Motiflerin bir kısmı gerçek hayattan masallara geçebilmektedir (Gümüş, 2017b, s. 2405).

Max Lüthi'nin *Das Europäische Volksmärchen, Form und Wesen* adıyla Almanca olarak yayınladığı çalışmanın 1982 yılında *The European Folktale: Form and Nature* adıyla İngilizceye çevirisi yapılmıştır. Türkiye'de Max Lüthi'nin masal inceleme yöntemini tanıtan ve bu yöntemin uygulanmasını esas alan bazı çalışmalar yapılmıştır. Öncelikle 1996 yılında F. Gülay Mirzaoğlu *Milli Folklor* dergisinde yer alan ve "Halk Masallarında Tek Boyutluluk" ile "Halk Masallarında Yüzeysellik" başlıklarını taşıyan iki ilkeyi Türkiye Türkçesine aktarmıştır. Max Lüthi'nin Avrupa masalları için yaptığı incelemede ortaya koyduğu beş ilkeyi kapsayan eser, 2000 yılında *Türk Kültürü Dergisi* 'nde Şerif Oruç tarafından tanıtılmıştır. Mehmet Naci Önal ve Aysun Dursun 2009 yılında yayınladıkları bildiride Muğla'dan derlenen Zümrüdü Anka masalını Max Lüthi'nin belirlediği maddeler doğrultusunda incelemişlerdir. Buna göre söz konusu beş maddenin Zümrüdü Anka masalı için geçerli olduğu sonucuna varılmıştır.

Türkiye'de Max Lüthi'nin belirlediği beş maddeyi esas alarak yapılan en detaylı çalışma İbrahim Gümüş tarafından gerçekleştirilmiştir. İbrahim Gümüş "Türk Masallarının Max Lüthi Yöntemiyle Çözülmesi" başlığını taşıyan doktora tezi çalışmasını 2015 yılında tamamlamıştır. Söz konusu çalışmada yetmiş adet masal metninde Max Lüthi'nin masal inceleme yöntemi esas alınmış ve bu konuda Türk masallarıyla yol gösterici bir çalışma ortaya konmuştur. İbrahim Gümüş'ün hazırlamış olduğu çalışma 2017 yılında kitap olarak yayınlanmıştır. Talha Çiçek ve Celal Aslan, Max Lüthi yöntemini 2021 yılında Van'dan derlenmiş olan beş masal metnine uygulamışlardır. İncelemede esas alınan beş masalın Lüthi'nin yöntemine uygun olduğu sonucuna varmışlardır. Max Lüthi'nin yöntemi doğrultusunda yapılan bir diğer makale çalışması Begüm Kurt'a aittir. 2021 yılında yayınlanan

makalede Külkedisi masalının Malatya varyantı olan Öksüz Kız masalı incelenmiş ve Lüthi'nin belirlediği beş madde Öksüz Kız masalına uygulanmıştır.

Kemal Çinko, 2022 yılında tamamladığı yüksek lisans tezinde on dokuz adet Adakale Türk masalını Max Lüthi yöntemiyle incelemiştir. Hazırlanan yüksek lisans tezinde incelenen Adakale Türk masallarının “bu ilkelerin tamamıyla uyum içinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır” (Çinko, 2022, s. 266). Kemal Çinko, 2023 yılında *Ürem Bey ile Bir Padişah Kızı* masalını Max Lüthi yöntemiyle değerlendirmiş ve bu ilkelerin tümüyle masalda bulunduğu sonucunu ortaya koymuştur.

Hızır ile Üç Kardeş Masalının Max Lüthi Yöntemine Göre Değerlendirilmesi

Hızır ile Üç Kardeş masalı Max Lüthi'nin inceleme yöntemi kapsamında tek boyutluluk, yüzeysellik, soyut biçim, tecrit/ayırışma ve her şeye bağlılık, yüceltme ve geniş kapsamlılık ilkeleri çerçevesinde incelenmiştir. İncelenen masalın özeti ekler bölümünde yer almaktadır.

Tek Boyutluluk

Max Lüthi'nin masal inceleme yönteminin ilk maddesini tek boyutluluk oluşturur. Tek boyutluluk ilkesine göre gerçek dünya algısı ile öteki yani hayalî dünya algısı bir aradadır. Başka bir ifadeyle gerçek dünya ile hayalî dünya algısı birleşerek tek boyutluluk ilkesini meydana getirir. Bu yüzden de masal kahramanlarının hayalî dünyaya ait olan canlılarla olan teması olağan karşılanır. Şaşkınlık verecek bir durum olarak algılanmaz. Oysa masal atmosferindeki olağanüstü olaylarla günlük yaşamda bu tür olaylarla karşılaşılrsa bireyler bunun etkisinden çok uzun bir süre kurtulamazlar.

“Masal kahramanı şaşkınlıkla karşılaşması gereken olaylar yaşamasına rağmen bu tür durumlara yönelik herhangi bir tepki vermezler” (Lüthi, 1996a, s. 148). *Hızır ile Üç Kardeş* masalında küçük kardeşin dünyadaki en zengin adamın kızıyla evlenmeyi istemesi üzerine Hızır küçük kardeşi imtihana tabi tutmaya karar verir. Bir anda ortaya çıkan aydınlıkla birlikte Hızır'ın ve küçük kardeşin kıyafetleri değişir. Masaldaki bu gizemli olay hiçbir şekilde korkuya veya paniğe sebep olmadığından masalın tek boyutluluğuna yönelik bir çıkarım yapılmasını sağlar. *Hızır ile Üç Kardeş* masalındaki tek boyutluluk ilkesine şu bölüm örnek verilebilir:

Ertesi gün ile küçük kardeş bir binanın önüne varmışlar. Birdenbire gözleri kamaştıran bir aydınlık ortalığı kaplamış. Bu sırada da ihtiyar ile küçük kardeşin elbiseleri değişivermiş. Her ikisi de birer zengin kıyafetine bürünmüşler. Kapıyı çalmışlar (Sakaoğlu, 1983, s. 73).

Yukarıdaki bölüme göre ihtiyar ve küçük kardeş gündelik hayatta karşılaşılabilir kişilerdir. Ancak ortamı bir anda aydınlığın kaplaması ve aniden kıyafetlerinin değişmesi gündelik hayatta görülebilecek olaylar değildir. Gündelik hayatın akışı içerisinde böyle durumlar yaşandığında da kişiler yaşamlarına hemen kaldıkları yerden devam edemezler. Çünkü bu tür olağanüstülük veya mucize içeren durumlar insanlar için gündelik hayatın olağan sürecinin bir parçası olarak algılanmaz.

Hızır ile Üç Kardeş masalı bir yaşlı adam ile üç oğlunun yaşadıkları üzerine kuruludur. Bu masal tek boyutluluk ilkesi açısından ele alındığında yaşlı adam ile oğulları hakkında detaylı bilgiye yer verilmemesi dikkat çekmektedir. Yaşlı adamın ve oğullarının en belirgin özellikleri fakir olmalarıdır. Bir incir ağacı ve bir ev dışında hiçbir şeyleri bulunmamaktadır. Maddi açıdan biraz daha iyi duruma gelebilmek için sırayla işe gitmektedirler. Ancak yine de refah düzeyi yüksek bir yaşam sürmedikleri anlaşılmaktadır. Hızır onlara yardım etmese kardeşlerin yokluk ve zorluk içinde yaşamaya devam etmeyi kabullendikleri görülür.

Max Lüthi masaldaki kahramanların yaşamları boyunca hiç karşılaşmadıkları bir kişinin aniden çıkıp geldiğini ve onlara armağanlar verdiğini belirtir (Lüthi, 1996a, s. 148). Masaldaki olağan süreç Hızır'ın devreye girmesiyle olağanüstü bir boyuta taşınmaktadır. Yaşlı adamın

vefatının ardından üç oğlu incir ağacının birer dalına razı olarak aynı evde yaşamaya devam ederlerken Hızır bu üç kardeşi sınamak için çıkagelir. Dolayısıyla masalda Hızır olağanüstülüğü ve öteki dünyayı temsil eden bir varlık konumundadır. Hızır masalda “beyaz sakallı ihtiyar” (Sakaoğlu, 1983, s. 68) biçiminde tasvir edilir ve onunla ilgili fiziksel veya ruhsal özelliklerine yönelik başka bir bilgiye yer verilmemektedir. Hızır masalın giriş bölümünde tir tir titreyen beyaz sakallı bir ihtiyar olarak tanıtılır ve masalın sonuna kadar da bu adla bilinir. Masalın sonuç bölümünde beyaz sakallı ihtiyarın Hızır olduğu öğrenilir:

Bir ustanın yanında iş bulmuşlar. İlk gün büyük kardeş nöbetçi kalmış; ortanca ile küçük kardeşler çalışmaya gitmişler. Bunlar çalışmakta olsunlar, büyük kardeş evde beklerken ihtiyar bir adam eve gelmiş. Beyaz sakallı ihtiyar soğuktan tir tir titriyormuş. Selam verip oturmuş (Sakaoğlu, 1983, s. 68).

Hızır masalda sıradan bir varlık olarak dikkat çekerken sahip olduğu güçle olağanüstü yapıya bürünür. Büyük kardeşin evde incir ağacını beklediği sırada gelen Hızır tir tir titreyen, ekmeğe ve aşı muhtaç bir kişi olarak ortaya çıkar. Fakat kardeşlerin iyi niyetinden emin olan Hızır kendisini onlara tanıtır. Hızır her isteği yerine getirebilecek kudrete sahip olduğunu söyleyince sıradan kimliği bırakıp bir anda olağanüstü bir kimliğe bürünür. Hızır’ın ettiği dua ile kardeşlerin dilekleri tek tek gerçekleşir ve kardeşler rahat bir hayat sürmeye başlarlar.

Yüzeysellik

Max Lüthi’nin üzerinde durduğu ikinci ilke yüzeyselliktir. Bu ilkeye göre masallardaki olaylarda derinlik algısı bulunmamaktadır. Söz konusu edilen bütün durumlar olabildiğince az ayrıntıyla açıklanır. Masalda gerektiği ölçüde daha fazla bilgiye yer verilir. Max Lüthi’nin masal inceleme yöntemiyle ilgili kapsamlı bir çalışma ortaya koyan Doç. Dr. İbrahim Gümüş yüzeysellik ilkesini şu şekilde açıklamaktadır:

Masallardaki yüzeysellik özelliğinin en belirgin nedeni olay örgüsünün hayal unsuru niteliklere çok fazla sahip olmasıdır. Masalların başlangıcından günümüze kadar konu olarak gerçek dünyaya tam anlamıyla ayna tutarak yansıtmamıştır. O gerçek dünyayı olay örgüsü içinde farklı formlara dönüştürerek kendi evrenine dahil edip sihirli ve olağanüstü bir dünya yaratır. Masallarda diğer dünya ile gerçek dünya iç içe geçmiş bir biçimde işlenir. İki dünyayı birbirinden kesin çizgilerle ayıran derinlik duygusu çok yüzeysel hissedilir. Kahraman bir anda gerçek dünyada yürürken bir kuyudan veya duvarın arasından geçerek diğer dünyada yürümeye devam eder. Masallardaki bu yüzeysellik sadece iki dünya ayrımında değil diğer her konuda da hissedilir. Masal karakterlerinin iç dünyalarında neler yaşadıkları anlatılmaz, çevreleri bahsedilmez, geçmişleri hakkında bilgi verilmez geçmişe ait bir bağları bulunmaz, gelecekle ilişkileri de olay örgüsü bağlamındadır (Gümüş, 2017a, s. 79).

Hızır ile Üç Kardeş masalında Max Lüthi’nin yüzeysellik ilkesine uygun durumlarla karşılaşılır. Masaldaki zaman algısı bilinenin aksine ve bir anda oluveren olağanüstü durumlara yöneliktir. Küçük kardeşin imtihan edildiği sırada diktiği üzüm sapının beş dakika içinde filizlenip meyve vermesi bilinen zaman algısıyla uyumsuz. Çünkü normal şartlarda üzüm ağacının büyümesi ve meyve vermesi için uzun bir zaman dilimine ihtiyaç duyulmalıdır. Küçük kardeşin imtihanında zekâyı kullanmayı gerektiren bir durum yoktur. Onun diktiği üzüm ağacının daha önce vermesiyle yani şansının yolunda gitmesiyle imtihanı kazanır.

Masallarda karşılaşılan insanların ve hayvanların fiziksel veya psikolojik açıdan ayrıntılı bilgiler içeren bir yapısı bulunmamaktadır (Lüthi, 1996b, s. 81-82). Masal kahramanlarının ruhsal yönlerine yönelik yeterli bilgiye ulaşılmaz. Masaldaki üç kardeşin babalarının vefat etmesi üzerine yaşadıkları üzüntünün boyutu anlaşılmaz. Bu nedenle masal kahramanlarının duygusal yönleriyle ilgili bilgilerin yüzeysel olduğu anlaşılır:

Bir gün yaşlı adam hastalanmış. Öleceğini anlayan adam oğullarını yanına çağırıp vasiyetini yapmış:

-Oğullarım ben öleceğim. Arkamdan evimiz için, incir ağacı için kavga etmeyin. Ağacın her kolu birinizin olacak. Meyveleri ayrı ayrı toplarsınız, satarsınız. Herkes karına razı olsun. Evde de güle güle oturun.

Bir müddet sonra adam ölmüş. Oğullar babalarını mezarlığa götürüp gömmüşler. Daha sonra eve dönünce incir ağacını aralarında bölüşmüşler (Sakaoğlu, 1983, s. 67).

Masaldaki kahramanların aile bağları hakkında yeterli bilgiye ulaşılmaz. Yalnızca incir ağacının dallarını kendi aralarında bölüşen kardeşler birbirlerinin meyvelerine asla dokunmazlar. Bu durum kardeşler arasındaki güven ve sadakat duygusu hakkında çıkarımda bulunmayı sağlar. Hızır'ın ısrarına rağmen hiçbir kardeş bir diğerine ait olan daldaki incire dokunmaz. Aslında bu da Hızır'ın kardeşlere yönelik gerçekleştirdiği bir imtihanı temsil eder:

Büyük kardeşin yanında bir dilim ekmeği varmış. Yarısını bu ihtiyara vermiş. İhtiyar:

-Nasıl yiyeyim! Katığım yok, yemeğim yok.

-Babacığım bende de yok. İşte maşrapa, biraz su koyup batır. Şu daldan da incir toplayayım yersin.

-Pekala ama öteki incirler daha güzel, niçin ondan vermiyorsun?

-Olmaz sana ortanca kardeşimin hakkından veremem.

-Peki ötekinden olsun.

-O da küçük kardeşimin hakkıdır. Sadece şu kol benim hakkımdır. Bu koldan istediğin kadar vereyim (Sakaoğlu, 1983, s. 68).

Üç kardeşin hedeflediği ve gerçekleştirmek istediği bir amaçları yoktur. Kendi haklarına razı olup hayatlarını sürerlerken Hızır'ın onlara sunduğu armağanlarla yaşamları değişir. Büyük kardeş hiç tükenmeyen bir kuyu ve bir fıçı; ortanca kardeş büyük bir mandıra ile eş ve çocukları; küçük kardeş ise dünyanın en zengin adamının kızıyla evlenmeyi diler. Böylece kendi çabaları olmadan daha refah ve daha rahat bir yaşama kavuşurlar.

Soyut Biçim

Masala ait figürlerde ayrıntılı tasvirlerle yer verilmediği görülmektedir. Masalın kendi doğası gereği kısa bir halk edebiyatı ürünü olması sebebiyle olay örgüsü içerisinde önem arz eden konular yer alabilmektedir. Dolayısıyla bir kahramana, bir olaya ait ayrıntılara yer verme durumu masalarda görülen bir özellik değildir (Oruç, 2010, s. 253)

Max Lüthi'nin masal çözümleme yönteminin üçüncü ilkesini soyut biçim oluşturmaktadır. Masalın kavramsal açıdan soyut bir özelliğe sahip olması nedeniyle kahramanların isimlerine çok az yer verilmektedir. Masal kahramanlarına verilen isimler onların masaldaki durumlarını ortaya koyan bir adlandırma yöntemine göre belirlenmektedir (Çiçek-Aslan, 2021, s. 511). İncelenen masalda kahramanların isimlerine, ruhsal veya fiziksel durumlarına yönelik ayrıntılı bilgiler verilmez. İsimlendirmeler açısından büyük kardeş, ortanca kardeş, küçük kardeş, yaşlı adam, ak sakallı ihtiyar, dünyada eşi bulunmayan zengin bir adam biçimindeki örneklerle karşılaşılır. Çünkü kahramanların isimlerinden ziyade verilmiş istenen mesajlar daha fazla ön plana çıkar. Aynı şekilde kardeşlerin babalarının ölümü de bir anda gerçekleşir ve ölüm sebebine dair bilgiye rastlanmaz. *Hızır ile Üç Kardeş* masalındaki isimlendirmelere aşağıdaki bölüm örnek olarak verilebilir:

İhtiyar dua ederken iki kardeş de "Amin" demişler. Derken ortanca kardeşinde bütün istekleri yerine getirilmiş. O da çok sevinmiş, ihtiyarın elini öpmüş. Onu da orada bırakıp küçük kardeşle ihtiyaryola devam etmişler (1983, s. 72).

Yukarıdaki bölümde sadece ihtiyar, ortanca kardeş ve küçük kardeş isimlendirmelerinin kullanıldığı ve ayrıntılı isim bilgisine yer verilmediği görülür. Ayrıca ortanca kardeş zengin olmasının sevincini ihtiyarın elini öperek gösterir. Bunun dışında zengin olmalarına dair duydukları mutluluğu gösteren ayrıntılı bir bilgiye rastlanmaz.

Masalda üç kardeşe istediklerini veren Hızır onları tekrar bir sınava tabi tutmak ister. Bu nedenle olayların tekrarlandığı görülür. Büyük kardeşin ve ortanca kardeşin yanına giden

Hızır'ı her ikisi de tanıyamazlar ve kapılarından kovarlar. Bunun üzerine küçük kardeşin yanına giden Hızır diğer kardeşlerin aksine iyi bir şekilde karşılanır. Hızır küçük kardeşi ve eşini bir dizi sınavla sınar. En sonunda da kötülerini yani yoksulu kayırmayan büyük ve ortanca kardeşi cezalandırır. Bu iki kardeşi fakir hâllerine geri döndürür ve yine incir ağacının altında kendi nasiplerini beklemeye başlarlar. Küçük kardeşi ise daha zengin kılar. Böylece kötüler cezalandırılırken iyiler ödüllendirilir.

Tecrit/Ayrışma ve Her Şeye Bağlılık

Hızır'ın yaptığı sınav masaldaki aile bağlarıyla ilgili sınırlı da olsa bilgi verir. Hızır'ın isteği üzerine küçük kardeş ve eşi nasılsa başka çocuklarımız da olur düşüncesiyle evlatlarını parçalara ayırıp ondan yemek yapmaktadır. Küçük kardeşin ve eşinin bu tavrı çocuklarıyla olan bağlarının yeterli ölçüde kuvvetli olmadığını gösterir. Aksi takdirde hiçbir annenin ya da babanın evladına bu şekilde muamele etmemesi beklenir. Evlatlarını fırına atmanın yarattığı ruhsal duruma dair bilgiye rastlanmaz.

“Masallardaki ayrışma karakterlerin soyut tarzı üzerinde belirgin bir şekilde görülür. Masal, nadir, kıymetli, diğerinden farklı olan yani tecrit edilmiş karakterleri ve nesnelere sever, ön plana çıkarır. Altın, gümüş, inci, mücevher gibi değerli elementler gerçek dünyada da nadir bulunduğu için masalda da çok sık kullanılır” (Gümüş, 2017a, s. 99-100). *Hızır ile Üç Kardeş* masalında ise metalik özelliğe sahip ve değerli tek madde altın sandalyedir. Hızır'ın isteği üzerine küçük oğlunu parçalara bölüp ondan kebab yapan küçük kardeş ve eşi fırının kapağını açtıklarında şaşırırlar. Çünkü oğulları fırının içinde altın bir sandalyede Kur'an-ı Kerim okumaktadır. Olayın ardından Hızır bir anda kaybolur. Masal boyunca Hızır sık sık kılık değiştirir ve bu durum da olayların akışını hızlandırır:

Küçük oğlanın da üç yaşında bir oğlu varmış. İhtiyar adam ana babaya demiş ki:

-Bu çocuğu benim için keseceksiniz. Parçalara ayırıp patatesin içinde fırın kebabı yapacaksınız. Ben de yiyeceğim. Hastalığım o zaman geçecek.

Oğlan hanımının yüzüne bakmış:

-Ne dersin hanım, keselim mi?

-İhtiyarı kırmayalım. Allah bize daha başka çocuklar da verir.

İhtiyarın istediğini yapmışlar. Çocuğu kesip patatesin içinde fırın kebabı hazırlamışlar. Kebab fırında pişerken ihtiyar titremeye başlamış:

-Aman, barsaklarım bozuldu diye altına da pisleyivermiş. Karı koca bunu bir güzel yıkayıp temizlemişler, yeni elbiseler giydirmişler, tekrar bir yatağa uzandırmışlar.

Bu sırada fırından kebab kokuları gelmeye başlamış:

-Açın bakalım fırını, kebab olmuştur. Yiyelim artık.

Fırını açmışlar ki içindeki oğulları altın bir sandalyede oturmaktadır. Kur'an-ı Kerim okumakta olan oğullarını ihtiyara göstermek istemişler. Ama ihtiyar yokmuş, kaybolmuş (1983, s. 75-76).

Masal kahramanlarının zorlu sınavları birbirlerine benzer özelliktedir. Hızır üç kardeşten sürekli ekmek, aş, kalacak yer ve içecek ister. Kardeşler bu istekleri karşıladıklarında ödüllendirilir. Söz konusu istekleri karşılamayan kardeşler ise cezalandırılır. Yalnızca ikinci sınamada Hızır küçük kardeşi diğerlerinden daha fazla sınavla sınar. Küçük kardeş de onun her isteğini yerine getirdiği için ömür boyu zengin kılınır. Görüldüğü gibi kahramanlara verilen armağanlar gerçekleştirilen sınavlardan sonra verilir.

Masal kahramanları hiçbir şeye kendi iradeleri doğrultusunda karar vermezler. Onları genellikle Hızır yönlendirir. Başlangıçta çok fakir olan üç kardeş kendi durumlarına razı olmuşken Hızır yaptığı sınavlar neticesinde onları zengin kılar ve daha sonraki ikinci sınavla

büyük ve ortanca kardeşin zenginliğine son verir. Dolayısıyla zenginlik de fakirlik de kahramanların kendi istekleriyle gerçekleşmez.

Yüceltme ve Geniş Kapsamlılık

Masallarda karşılaşılan olağanüstülüğe dair unsurlar son derece işlevsel bir yapıya sahiptir. O yüzde olağanüstü unsurlar rastgele tercih edilmemektedir. Masalı pek çok halk edebiyatı ürününden ayıran en temel özelliklerinden birini de hayalî öğelerin ve olağanüstülüğün çok fazla tercih edilmesi oluşturmaktadır. O yüzden de Max Lüthi yüceltme ve geniş kapsamlılık ilkesini bu düşünce üzerinde temellendirmiştir.

Hızır ile Üç Kardeş masalında pek çok olağanüstü olayla karşılaşılır. Olağanüstülükler Hızır'ın üç kardeşin yanına gelmesiyle başlar. Hızır'ın ettiği dua ile üç kardeşin dileklerinin gerçekleşmesi, üzüm ağacının beş dakika içinde meyve verir hâle gelmesi, fırındaki çocuğun altında sandalyede Kur'an-ı Kerim okuması masaldaki olağanüstülükler örnek verilebilir. Bütün olağanüstü olayların içerisinde Hızır yer alır. Masaldaki olağanüstülükler şu bölümle örneklendirilebilir:

Oradan ayrılan ihtiyar ortanca kardeşin yanına gelmiş. Çok acıktığını, hasta olduğunu, biraz süt verirse iyi olacağını söylemiş. Bu oğlan da gelen ihtiyarın kendilerine iyilik yapan ihtiyar olduğunu anlayamamış.

-Başka işim yok da seninle mi uğraşacağım, git buradan.

Buradan da kovulan ihtiyar buna da bedduada bulunmuş. Bu da her şeyini kaybetmiş. Ne mandıra kalmış, ne de hayvan. Ortanca kardeş de eski günlerine dönmüş (Sakaoğlu, 1983, s. 74-75).

Hızır yoksullara yardım edilmesi gerektiği mesajını masalda sıklıkla verir. Yoksulun hakkını gözetmediğini düşündüğü iki kardeşin zenginliklerini elinden alır. Bu durum Hızır'ın yoksullara yardım edilmesi konusundaki nasihatini yücelttiğini gösterir. Hatta küçük kardeşin tekrar ödüllendirilme sebebi de yine yoksullara yardım etmesi ve bu nasihate uygun bir şekilde davranmasıyla ilgilidir.

Hızır ile Üç Kardeş masalında ihtiyar özel olarak büyü yapmaz. Fakat olayların akışı içerisinde Hızır üç kardeşin yanına aniden gelirken aniden de yok olur. Çocuğun altın sandalye üzerindeki hâlini Hızır'a göstermek isteyen anne ve baba arkalarını döndüklerinde onun yok olduğunu fark ederler. Çünkü bu kahramanlara yardım etme görevi Hızır tarafından gerçekleştirilir.

Sonuç

Masalların incelenmesine yönelik ortaya konan en önemli yöntemlerden birisi Max Lüthi'ye aittir. Max Lüthi, masalları metin merkezli bir yaklaşımla incelerken beş temel ilke ortaya koymuştur. *Hızır ile Üç Kardeş* masalı Max Lüthi'nin inceleme yöntemine göre değerlendirilmiştir. Buna göre incelenen masalın tek boyutluluk ilkesine uygun olduğu görülmüştür. Söz konusu masalda gerçek dünya algısı ile hayalî dünya algısının iç içe geçmesi ve masal kahramanlarının bu durumu olağan karşılamaları tek boyutluluk ilkesinin göstergesidir.

Yüzeysellik ilkesi açısından bakıldığında incelenen masalda anlatımın derinliğe sahip olmadığı anlaşılmıştır. Yüzeysellik ilkesi kapsamında zaman algısı gerçek dünyadan farklıdır. Masal kahramanları arasında kuvvetli ve birbirine sıkı sıkıya bağlı aile ilişkilerine rastlanmamıştır. Kardeşlerin zenginleşmesi veya fakirleşmesi birbirleri için bir sevinç veya üzüntü kaynağı olmamıştır. Masal kahramanlarının ruhsal ve fiziksel tasvirleri derinlik algısından uzaktır. Evlilik ve aşk konusunda ortanca kardeşin güzel ve küçük kardeşin zengin bir kızla evlenmesi örneğine rastlanır. Fakat bu evliliklerin içeriğine dair bilgi verilmemesi yüzeysellik ilkesiyle örtüşmektedir.

Hızır ile Üç Kardeş masalı soyut biçim ilkesi açısından da ele alınabilir. Bu bağlamda masal kahramanlarının isimlendirmelerinin verilmek istenen mesajlara göre olduğu ve bu isimlendirmelerin azlığı dikkat çekmiştir. Masaldaki dünya dışı varlık olan Hızır'ın izole edilmiş bir alanda yaşamasına dair bilgiye ulaşılamamıştır. Belirli renklerin daha ön plana çıktığı bir olay zinciri bulunmamaktadır. Zenci veya Arap figürüne rastlanmamıştır. Masaldaki ayırmaya örnek gösterilebilecek tek metalik madde altın sandalyedir. Hızır'ın küçük kardeş için hazırladığı ve onu ödüllendirerek diğer kardeşlerinden farklı kıldığı bir armağandır. Hızır yoksullara yardım etme konusundaki düşüncesini yücelterek bu nasihatini küçük kardeş vasıtasıyla ortaya koymuştur. Söz konusu masalda özel olarak büyü yapılmadığı görülmüştür. Ancak Hızır'ın aniden var olup aniden de yok olması, dilekleri anında gerçekleştirebilme yeteneğine sahip olması masaldaki olağanüstülüğün pekiştirilmesinde etkili olmuştur.

Kaynakça

- Çıblak, N. (2005). V. Propp'un masal çözümleme metodu, *Türk Dili*, Sayı 638, s. 127- 140.
- Çiçek, T.-Aslan, C. (2021). Van masallarının Max Lüthi yöntemine göre çözümlenmesi. *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: Van Özel Sayısı, 503-552.
- Çinko, K. (2022). *Adakale Türk Masalları'nın Max Lüthi yöntemiyle incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi. (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>)
- Çinko, K. (2023). Ürem Bey İle Bir Padişah Kızı masalının Max Lüthi'nin evrensel masal ilkelerine göre çözümlenmesi. *Folklor Akademi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 445-463.
- Ekici, M.-Sarpkaya, S. (2021). Tebrizli İran Türklerinde masal anlatıcısı tipolojisi ve kültürel kimlik. *Milli Folklor*, Yıl 33, Cilt 17, Sayı 130, 58-69.
- Ergun, P. (2014). Türk masal anlatıcısının kimliği. *Milli Folklor*, Yıl 26, Sayı 104, 33-45.
- Gümüş, İ. (2017a). *Türk masalları ve Max Lüthi yöntemi*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Gümüş, İ. (2017b). Nardaniye Hanım masalının Max Lüthi yöntemine göre çözümlenmesi. *İdil*, Sayı 37, 2397- 2408.
- Günay, U. (1975). *Elazığ masalları (inceleme)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.
- Kurt, B. (2021). Öksüz Kız masalının Max Lüthi'nin stil analizi yöntemine göre değerlendirilmesi. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 8, S. 24, 434-448.
- Lüthi, M. (1986). *The European folktale form and nature*. (Niles, J, D. Çev.) Bloomington&Indianapolis: Indiana University.
- Lüthi, M. (1995). Masalın; efsane, menkabe, mit, fabl ve fıkra gibi türlerden farkı, (Çev. Sevgül Karasubaşı), *Milli Folklor*, Cilt 4, Sayı 25, s. 66-68.
- Lüthi, M. (1996a). Halk masallarında tek boyutluluk. *Milli Folklor*, (Mirzaoğlu, G. Çev.). 31-32, 147-151.
- Lüthi, M. (1996b). Halk masallarında yüzeysellik. *Milli Folklor*, (Mirzaoğlu, G. Çev.). 29-30: 81-90.
- Oruç, Ş. (2010). Avrupa masallarının üslup özelliklerini inceleyen bir masal araştırmacısı: Max Lüthi. *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*, 2. Baskı, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Önal, M. N. ve Dursun, A. (2009). Zümrüdüanka masalı üzerine bir inceleme. *CAFT-Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat, Edebiyat ve Dil Öğretimi Kongresi Bidirileri*, (s. 225-237), Ankara.
- Özünel, E. Ö. (2011). Yazının izinde masal haritalarını okuma denemesi: Masal tarihine yeniden bakmak. *Milli Folklor*, 91, 60-71.
- Sakaoğlu, S. (1983). *Kıbrıs Türk masalları*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

- Sakaoğlu, S. (2009). Masalların oluşumu üzerine bir yaklaşım. *Milli Folklor*, Y. 21, S. 84, 13-17.
- Şimşek, E. (2001). *Yukarıçukurova masallarında motif ve tip araştırması*. C.1, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Ek

Masalın Özeti

1. Çok fakir bir adam üç oğluyla birlikte çok eski bir evde yaşıyormuş.
2. Bir gün yaşlı adam hastalanmış.
3. Tek mal varlıkları olan incir ağacının her bir dalını bir oğluna teslim etmiş ve bu ağacın meyvesiyle geçinmelerini vasiyet etmiş.
4. Yaşlı adam vefat etmiş.
5. Babalarını defnettikten sonra üç kardeş bir ustanın yanında bulmuş.
6. Her gün bir kardeş incir ağacının başında beklemiş. Diğer kardeşler çalışmaya gitmiş.
7. Büyük kardeş evde beklerken beyaz sakallı bir ihtiyar gelmiş. Bu ihtiyar Hızır'mış.
8. Büyük kardeş karnının aç olduğunu söyleyen ihtiyara ekmek ve incir vermiş.
9. Ertesi gün ihtiyar tekrar gelmiş ve ortanca kardeşten ekmek ile incir istemiş. Ortanca kardeş ihtiyarın istediklerini vermiş.
10. Bir sonraki gün küçük kardeşten ekmek ve incir istemiş. Küçük kardeş de ihtiyarın isteğini yerine getirmiş.
11. Kardeşler ihtiyara incir verirken birbirlerinin hakkı olan incirlere hiç dokunmamışlar.
12. Kardeşlerin yardımseverliğinden ve birbirlerinin haklarına olan saygısından dolayı onları ödüllendirmek istemiş.
13. Pazar günü ihtiyar üç kardeşin bir arada olduğu vakitte evlerine gelmiş. Ne isterlerse gerçekleştireceğini söylemiş.
14. Büyük kardeşe yiyecek kuyuları ve içecek fiçileri; ortanca kardeşe bir mandıra ve eşinin, çocuklarının olduğu bir ev vermiş. Küçük kardeşi de dünyada eşi bulunmayan zengin bir adamın tek kızıyla evlendirerek ödüllendirmiş.
15. Aradan epey zaman geçince ihtiyar yani Hızır bu kardeşleri tekrar sınamak istemiş.
16. İhtiyar kılık değiştirip büyük kardeşin yanına gelmiş ve ondan içecek istemiş. Büyük kardeş ihtiyarı kovmuş. Bunun üzerine ihtiyar beddua etmiş ve büyük kardeş eski günlerine dönmüş.
17. İhtiyar ortanca kardeşin yanına gitmiş. Hasta olduğunu ve biraz süt istediğini söylemiş. Ortanca kardeş de ihtiyarın istediğini yapmamış ve onu evden kovmuş. Bunun üzerine ihtiyar beddua etmiş. Ortanca kardeş de eski günlerine dönmüş.
18. İhtiyar son olarak küçük kardeşin yanına gitmiş. İhtiyar aç ve hasta olduğunu söylemiş. İhtiyarı hemen eve alıp yedirip içirmişler.
19. İhtiyar küçük kardeşten küçük oğullarını doğrayıp kebab yapmalarını istemiş. Küçük kardeş ve eşi ihtiyarın bu isteğini de yerine getirmişler.
20. İhtiyar oturduğu yerde altına pisleyince karı koca ihtiyarı yıkamışlar. İhtiyarı yatağa yatırmışlar.
21. Yemeğin piştiğini söyleyen ihtiyar fırını açmalarını istemiş.
22. Karı koca fırını açtıklarında oğullarının altın sandalyede Kur'an okumakta olduğunu görmüşler. Bu durumu ihtiyara söylemek isteyen karı koca arkalarını döndüklerinde ihtiyar yok olmuş.
23. Küçük kardeş ve eşi bu ihtiyarı tekrar görmek için Allah'a dua etmişler.
24. Çok şiddetli yağmurun yağdığı bir gün ihtiyar küçük kardeşin evine çıkagelmiş. İhtiyarın üstünü başını yıkamışlar. Yeni kıyafet giydirmek istediklerini ihtiyar gerek olmadığını ve kıyafetlerinin hemen yenisinin geleceğini söylemiş.

-
25. Küçük kardeş ile eşinin şaşkınlığını gören ihtiyar onlara kendisinin Hızır olduğunu söylemiş. Küçük kardeşe ve ailesine ömür boyu yoksulluk görmemeleri için dua etmiş.
26. Büyük ve ortanca kardeş ise yoksulu kayırmadıkları için Hızır tarafından cezalandırılarak eski evlerinin önündeki incir ağacının yanına gönderilmiş.
-